

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

בס"ד, יום ג' פרשת בא, כ"ח טבת תשפ"ה

גיליון מס' 466

דבר העורך

לקראת שבת לכו ונלכה

קבלת שבת יש לה שתי משמעויות נפרדות. א. קבלת קדושת היום מדין 'תוספת', שזה קיים גם ביום טוב, שיש מצוה בתוספת שבת ויום טוב, והקבלה חלה משורש דיני נדרים, שברגע שקיבל ואמר 'הריני מקבל עלי קדושת שבת ויום טוב' חל עליו דין 'תוספת שבת ויום טוב'.

ב. 'קבלת פנים' כמו שמקבלים פני אדם חשוב, ודין זה יסודו בגמ' שצריך לקבל את פני השבת בכניסתה, וללולתה בצאתה עם סעודת מלוה מלכה. אבל ביום טוב לא מצאנו דין קבלת פני יום טוב בכניסתה, ולא סעודת מלוה מלכה בצאתה שאין 'מלוה יום טוב'.

כמו כן לגבי בשמים, צריך להריח בשמים במוצאי שבת משום 'וי אבדה נפש', אבל במוצאי יום טוב לא צריך להריח בשמים.

עוד מצינו כאשר יום טוב ביום ששי, או כאשר יום טוב חל בשבת, מקצרים את סדר אמירת קבלת שבת. לא רק שאין סדר קבלת יום טוב, אלא גם היום טוב גורם לקצר את קבלת שבת.

מנהג אמירת 'סדר קבלת שבת' שנפוץ בכלקהילות ישראל כפי שנדפס בסידורים, יסודו במנהג המקובלים בצפת לפני כ- 500 שנה, מזמן האריז"ל והרמ"ק. אחד מגדולי צפת רבי שלמה אלקבץ, תיקן את נוסח 'לכה דודל', בבית האחרון קבע את לשון הגמ' 'בואי כלה בואי כלה'. בנוסח ספרד מוסיפים לפני 'מזמור לדוד' את המילים 'בואו ונצא לקראת כלה לקראת שבת מלכתא'.

הפיטות התקבל בחביבות עצומה בכל תפוצות ישראל, ואומרים שזה הפיטות האחרון על סדר התפילה שהתקבל בכל תפוצות ישראל ממש. בסידור המפורש לשבת קודש (וינגרטן), סדר קבלת שבת, ובמבוא בפרק ה), האריך במשמעות ומעלת השיר, והביא עדויות שהאריז"ל כבר היה אומר, ועורך השל"ה לאומרו בשמחה בשיר ובעמידה.

והעיד הג"ר מרדכי צוקרמן זצ"ל, שגם בישיבות ליטא אמרו 'קבלת שבת', כפי שראה בישיבת ראדין במחיצת החפץ חיים, וכן היה מנהג קלם כנראה מזמן הסבא, וגם המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל התפלל בביתו עם תלמידיו סדר קבלת שבת.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

הכיוון ב'בואי בשלום'

בואי כלה בואי כלה

תקציר: סדרת הגיליונות בנושא כיוון התפילה, גיליון 463 'כיוון התפילה'. גיליון 464 'כיוון התפילה בבית הכנסת'. גיליון 465 'כיוון התפילה בכותל המערבי'. ובהמשך לכך הנושא בגיליון הנוכחי מספר 466 הכיוון ב'בואי בשלום'.

שאלה: לאיזה כיוון יש לפנות באמירת 'בואי בשלום' בקבלת שבת, צד מערב, צד הפתח, צד הפוך ממה שמתפלל? כיצד ינהג מי שיושב בכותל המזרח של בית הכנסת שהרי פניו

מצוירי יוני גרינשטיין

הגיליון הוקדש לזכות פנינה מרגלית בת רחל תחי', שתזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, כבריות גופא ונהורא מעליא, אמן.

למערה? מה יעשה אדם שנמצא בבית כנסת שלא פונים לצד הראוי?

1. באו ונצא לקראת כלה

קבלת שבת: המקור של קבלת שבת מבואר בגמ' (שבת דף קיט. בבא קמא דף לב. לב:) על רבי חנינא שהתעטף בבגדים נאים, ונעמד לפני כניסת השבת, ואמר בואו ונצא לקראת כלה מלכתא, ואמרי לה לקראת שבת כלה מלכתא. רבי ינאי לבש את בגדיו בערב שבת, ועמד ואמר 'בואי כלה' 'בואי כלה'. ופירש רש"י (ד"ה באו ונצא) כאדם המקבל פני מלך.

ביאור מחלוקת רבי חנינא ורבי ינאי, פירש המהרש"א (חידושי אגדות בבא קמא לב:). שישראל הם החתן, והשבת היא הכלה, ורבי חנינא אמר בואו ונצא לקראת שבת המלכה, כי דרך החתן לצאת לקראת הכלה, ואילו רבי ינאי לא אמר 'נצא לקראתה', אלא להיפך הוא עמד במקומו, וכאשר השבת נכנסת היה אומר 'בואי כלה', שהכלה תבוא אליו, כמו כלה שאחרי כניסתה לחופה היא באה מבית אביה לבית בעלה, ולכן כפל ואמר 'בואי כלה בואי כלה', שבאה לחופה ואח"כ באה לבית בעלה.

וכתוב במדרש (מדרש תהלים פרק צב פסוק א אות ג), כשנכנסת השבת מקבלים אותה בשירה ובזמרה, שנאמר (תהלים פרק צב פסוק א) מְזִמֵּר שִׁיר לַיּוֹם הַשַּׁבָּת.

ונפסק ברמב"ם (הלכות שבת פרק ל הלכה ב) איזהו כבוד זה שאמרו חכמים, שמצוה על אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד השבת, ומתעטף בציצית ויושב בכובד ראש, מייחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך, וחכמים הראשונים היו מקבצים את תלמידיהם בערב שבת, ומתעטפים ואומרים בואו ונצא לקראת שבת המלך. [השבת נקראת כלה, מלכה, ומלך. אפשר לבאר, שהרמב"ם כתב שצריך כובד ראש, כי מזכיר רק מלך ולא הזכיר כלה, ואילו השו"ע הזכיר שמחה כיון שהזכיר כיוצא לקראת כלה].

וכך היה נוהג הגרי"ז מבריסק זצ"ל בערב שבת לפני כניסת השבת, היה יוצא לחצר ויושב לבדו עד שתתשך, ואז נכנס לביתו לתפילת מעריב עם הציבור. ואמר הגר"י יחיאל מיכל פינשיטין זצ"ל שהנהגה זו מקורה בדברי הרמב"ם (עדות הגר"צ פלמן, מובא באהלי שבת גיליון 4 עמוד לב מדור 'נועים שבת').

ונפסק בטור ובשו"ע (סימן רסב סעיף ג) ילבש בגדיו הנאים וישמח בביאת שבת כיוצא לקראת המלך וכיוצא לקראת חתן וכלה, שכן רבי חנינא התעטף ועמד בפניו דמעלי שבתא, ואמר בואו ונצא לקראת שבת מלכתא, ר' ינאי אמר 'בואי כלה', 'בואי כלה'.

רץ ברשות: מכח זה מבואר בגמ' (בבא קמא דף לב:),

ט"ו

הודעה משמחת

'חידוש בבית הוראה' הילכתא'

ניתן להעביר שאלות
למורנו המאון הגדול ר' **שריאל רוננברג** שליט"א
אב"ד ברצ"ב של **הגרי"ן קרליץ** זצ"ל ורב שכונת 'רמת דוד' ב"ב
השאלות יועברו אחת לשבוע ע"י רבני בית ההוראה
ניתן להתקשר **02-5350-535**
בימים ב' - ג' בין השעות 21:00 - 24:00
וכן ניתן לשלוח בינדרים פלוס' בהודעות למערכת

בבית הוראה
הילכתא
התורה

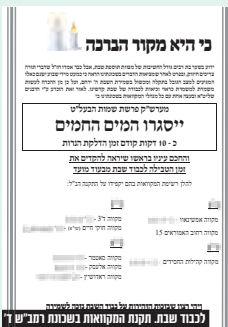
ונפסק ברמב"ם (הלכות חובל ומזיק פרק ו הלכה ט), **ובשו"ע** (חו"מ סימן שעח סעיף ח), שאם רץ והזיק בערב שבת בין השמשות פטור, מפני שהוא רץ ברשות.

בגדר הריצה ברשות נאמרו כמה מהלכים, **הרמב"ם** פירש כדי שלא תכנס השבת והוא אינו פנוי. יש מדייקים בלשון הגמ' שהריצה עצמה היא לכבוד שבת, כפי שפירש **רבינו חננאל** רבי חנינא הוא מרקד ואזיל ואמר בואו ונצא לקראת שבת. **ובנימוקי יוסף** (דף טו עמוד ב מדפי הרי"ף) ביאר הריצה לצורך המצוה שצריך לקנות צרכי שבת. **ובשערי הכוונות** (דף סד א דרוש א) הוכיח ש'בואו ונצא' הכוונה לצאת חוץ לעיר, ולכן פטור הרץ לתכלית מצוה.

2. מנהגי אמירת קבלת שבת

צריך לצאת: כתב בסדר היום (הנהגת והכנת יום השישי לכבוד השבת, ובסדר קבלת שבת), הביאו **הכנסת הגדולה** (בהגהותיו על הטור סימן רסב), שראוי להוציא בשפתיו 'בואו ונצא לקראת כלה'. ומה שאמרו 'בואו ונצא' משמע שיצאו למקום אחר, ובמנהג זה יש ענין לצאת מהבית למקום אויר אל הגן או לחצר, במקום פנוי וראוי להקבלה, ואין חובה לצאת מהעיר, והכל לפי האדם והמקום. ואפילו ד'

אין מזרזין אלא למזרזין

עֲדֻכּוֹנִים: בהמשך סדרת העדכונים בגיליונות עומק הפשט (מספר 461-460-457) בנושא חיזוק גרדי השבת וקדושתה בכל אתר ואתר ברחבי ארץ הקודש, וביניהם בעיר בית שמש, ובפרט בתקופת החורף, בה השבת נכנסת מוקדם וימי שיש קצרים מאוד.

התפרסם לאחרונה, מכתב מרבני רמת בית שמש ד' לקבוע תקנה בסיכום עם מנהלי המקוואות בשכונה, שהחל מערב שבת קודש פרשת שמות תשפ"ה ואילך, יסגרו את המים החמים במקלחות בכל המקוואות 10 דקות לפני זמן הדלקת נרות, במטרה שלא יגרר חס ושולם חשש חילול שבת. במכתב מפורט רשימה של שמונת המקוואות בשכונה שהתקנה חלה עליהם.

יהי רצון, שבזכות הזהירות על כבוד השבת, נזכה לשמירה עליונה, ולהתברך במרכת השבת מקור הברכה.

השדה, אלא מדרך עליון מלמעלה למטה. ורבי חנינא אמר בואו ונצא כמקבל אדם חשוב, ולא יצא, כי לאיזה צד יצא. והכוונה בואו ונצא שאנו מוסיפים מחול על הקודש. ויותר טוב לקבלו בבית הכנסת, ולומר 'בואו ונצא' ומיד 'בואי כלה' לקיים דברי שניהם.

מנהגנו שלא לצאת, וכפי שכתב **הפרי מגדים** (אשל אברהם סימן רסב ס"ג א) ואנו נוהגים להפוך את הפנים לצד מערב באמירת 'בואי כלה'.

ומבואר **בבאר היטב** (סימן רסב ס"ה), ו**במשנ"ב** (ס"ק י), שיש מקומות שנוהגים לצאת מצאת מבית הכנסת לעזרה, ואומרים בואו ונצא וכו' (כנסת הגדולה), ואנחנו נוהגים להפוך את פנינו לצד מערב, כשאומרים 'בואי בשלום', ועומדים כמו כשאדם מקבל פני אדם גדול.

שורש הפולמוס: לנוהגים כהאריז"ל מפורש בשער הכוונות שיוצאים לשדה ועומדים עם הפנים למערב כנגד מקום שקיעת החמה. אבל לפי מנהג העולם, לומר קבלת שבת בתוך בית הכנסת והופכים את הפנים לצד מערב, יש לחקור מה עיקר הענין. ויש בזה ג' צדדים: א. לכיוון מערב העולם כפשטות הפרי מגדים. ב. לכיוון פתח בית הכנסת, ובאירופה הפתח היה לכיוון מערב ולכן כתב הפרי מגדים מערב. ג. סיבוב של 180 מעלות, הפוך מהכיוון אליו מתפללים.

הברכה מקומות מתפללים למזרח (בחלק גדול מירושלים ובני ברק ואירופה וצפון אפריקה ואמריקה), ובזה אין נפק"מ מה העיקר, כי בכל מקרה כשמסתובבים הפוך מכיוון התפילה, מסתובבים לכיוון מערב, ובדרך כלל גם הדלת בצד מערב, כך שיש את כל המעלות, גם לכיוון הדלת וגם לכיוון מערב, וגם סיבוב של 180 מעלות. אבל יושבי צפון שמתפללים לדרום, ויושבי דרום שמתפללים לצד צפון, ויושבי מזרח (בארץ ישראל, מעלה הר הזיתים, ומעלה אדומים. ובחוץ לארץ סין ואוסטרליה) שמתפללים

אמות חוץ לביתו סגי, ואם אין לו טורח לצאת חוץ לעיר יצא, והוא יותר טוב, שכן דרך המקבילים לצאת החוצה להקביל.

ומוסיף **הכנסת הגדולה**, ותמצית דבריו הובאו **במגן אברהם** (ס"ק א), שטוב לצאת לשדה, והעידו **במהר"ר אברהם מונסון זלה"ה**, שהיה יוצא חוץ לכפר על פני השדה, הרחק כמטחוי קשת. ובקצת מקומות נוהגים לצאת רק אל חצר העזרה מקום מגולה. וקורא תיגר על מנהג המקומות שלא יוצאים מבית הכנסת, אלא מקבילים אותה במקומם בתוך בית הכנסת.

חקל תפוחין קדישין: ידוע מה שכתב **הקדוש רבי חיים ויטאל זיע"א** (בספרו שער הכוונות דף סד ע"ג דרוש א דקבלת שבת, ובספרו פרי עץ חיים שער השבת פרק ו), סדר קבלת שבת הוא, שתצא לשדה ותאמר בואו ונצא לקראת שבת מלכתא לחקל תפוחין וכו', ותחזור פניך כנגד רוח מערב ששם החמה שוקעת, ובעת שקיעתה ממש אז תסגור עיניך וכו' ותכוין באימה ובריאה, כעומד לפני המלך, לקבל תוספת קדושת שבת.

מקור המנהג לצאת השדה, כתב **הבן יהוידע** (בבא קמא לב. ד"ה מאי ברשות), שהאריז"ל דייק כן מלשון הגמ', 'בואו ונצא' מאכן שצריך לצאת לשדה לקבל השבת.

וביאר המשגיח דמיר הג"ר **ירוחם ליאוויץ זצ"ל** (דעת חכמה ומוסר חלק א עמוד קל), שיצאו לשדה כדי לצייר לעצמם יציאה לקראת מלך, כדי להרגיש ולהשיג את קבלת השבת, כדרך שאמרו **בגמ'** (פסחים דף קטז): חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, שרק על ידי שיצייר לעצמו את הדבר על ידי מעשה, יבוא לכלל דרגה זו, והוא יסוד בעבודת האדם בעולמו.

בבית הכנסת: מאידך לדעת **הרמ"ק** (בסידורו תפילה למשה שער י אות ד) הובא **בסידור השל"ה** (סדר קבלת שבת) אין לצאת אל השדה בשעת קבלת שבת, והיוצא אינו מן החסידים אלא מן המתמיהין. שהשבת אינה באה דרך

בית כנסת האריז"ל בצפת

בצפת בעיר העתיקה, יש כיום בית כנסת האריז"ל הספרדי, ובית כנסת האריז"ל האשכנזי. בכניסה לשער חצר בית כנסת האריז"ל האשכנזי מופיע הכיתוב 'חקל תפוחין קדישין'.

לפי המסורת, כאן במקום בית כנסת האריז"ל האשכנזי היו האריז"ל ותלמידיו יוצאים לבושים בבגדי לבן לאמירת קבלת שבת, סמוך לזמן כניסת השבת.

המקום גבוה על ההר, ופונה לצד מערב ורואים את שקיעת החמה, וגם רואים מרחוק את אתרא קדישא מירון.

רסד) מפרש 'בואי בשלום' הכוונה לשכינה שתבוא לשרות עלינו עם קודש 'תוך אמוני עם סגולה', ולפי שהשכינה במערב, כמבואר בט"ו (סימן ג ס"ק ג) לכן הופכים כל הקהל את פניהם לצד מערב, כשאומרים בואי בשלום.

וכעין זה ביאר הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל (אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן מה), כיון שהשכינה במערב, כמבואר בטו"ע (סימן ג סעיף ה) ובמשנ"ב (ס"ק י), והשבת היא השראת השכינה, שנאמר בשבת 'ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו', ולכן הופכים את הפנים בבואי בשלום, לכבוד השבת שנמצאת במקום השכינה שהיא במערב.

והוסיף, שאם הפתח אינו בצד מערב, מסתבר שצריך להסתובב למערב ולא לכיוון הפתח, ומכל מקום איך שעושים זה טוב, כי הכוונה בהכל לכבוד שבת קודש (אולי כוונתו, שאם נמצא במקום שמתפללים לכיוון הפתח, לא ישנה ממנה המקום).

הנשמות במערב: טעם נוסף, כתב בתפארת שלמה (ראדמסק, בראשית פרשת חיי שרה), שבכח הצדיק להעלות את הנשמות הנדחות, ופרט בליל שבת שאז זמן עליית העולמות למעלה, לכן המנהג להפוך לצד מערב, בשעה שאומרים 'בואי בשלום' בקבלת שבת, לרמז על הנשמות הנדחות לחוץ שגם הם יעלו, והנשמות הנדחות נמצאות במערב, ולכן צריך להסתובב לצד מערב.

המנהג למערב: צפת ומירון נמצאים בצפון, ומתפללים לכיוון דרום, ומנהג הרבה בתי כנסת להסתובב לכיוון מערב העולם, סיבוב של 90 מעלות ולא סיבוב שלם של 180 מעלות, וכן עורר הג"ר ישעי' אשר זעליג מרגליות זצ"ל (מידות דרשב"י, ביאור השיר בר יוחאי בסופו עמוד קמח, אוצרות ירושלים לא-מ עמוד תצט-תק) באתרא קדישא מירון, להסתובב 'בואי בשלום' רק 90 מעלות לצד מערב, ולא כמו שטועין העולם שמוסובים 180 מעלות. והוכיח כן מדברי שער הכוונות שעיקר הענין לצד מערב.

והעיד בשו"ת בצל החכמה (חלק ג סימן סה בהשטמות) שכ"ק האדמו"ר ממונקטש בעל המנחת אלעזר זצ"ל כאשר שבת בשנת תר"ץ בעיה"ק צפת ת"ו התפלל בבית המדרש צאנז, בעת אמירת החרוז 'בואי בשלום' לא הפך פניו מדרום לצפון רק צידד עצמו לצד מערב.

ויש מאמר נפלא מאת הג"ר יחיאל גולדהבר שליט"א (בית אהרן וישראל קובץ סו עמוד צא, וכן האריך בסדרת מאמרים בכל מנהגי קבלת שבת), בה הוא מפרט את כל המנהגים בנושא, ומביא מנהג כ"ק האדמו"ר רבי יוחנן מסטולין זיע"א כששבת בחיפה, וכ"ק האדמו"ר רבי מרדכי שלמה מבזיאן זיע"א כששבת במירון, וכך נוהגים זקני מירון וצפת להטות לצד מערב העולם, וכן שמע מהמקובל רבי יצחק כדורי זצ"ל שצריך להסתובב לצד מערב.

לצד מערב, בהם השאלה, האם צריכים לפנות למערב, או לכיוון הדלת, או להסתובב 180 מעלות.

עוד יש לדון לגבי רב בית הכנסת שיושב ופניו למערב, שאם יאמר 'בואי בשלום' לכיוון מערב, נמצא שאינו מסתובב כלל וחסר לו בהתעוררות הנפש, ומאידיך לכאורה אין ענין לעשות סיבוב שלם.

3. לכיוון מערב העולם

ניכר השקיעה: על פי דברי שער הכוונות, כתבו בכף החיים (סימן רסב ס"ק לב, לג) ובבן איש חי (שנה שניה פרשת וירא אות ב), שצריך להחזיר את הפנים לכיוון צד מערב, ששם החמה שוקעת. ואפילו הנוהגים שלא לצאת מבית הכנסת משום שקשה להם היציאה, לפחות יחזירו פניהם כנגד צד מערב.

וכתב בספר באתי לגני (חלק ד קבלת שבת עמוד כו בהוצאת אהבת שלום) מה שכתב בשער הכוונות שצריך מקום גבוה וכנגד המערב, המטרה בזה כדי שלא יעבור זמן השקיעה, ויוכל לכיון זמן השקיעה.

ומבאר הגר"ז אויערבאך זצ"ל (ירושלים במועדיה שבת ב עמוד קנט) מכיון שהשמש שוקעת במערב, ניכר שנגמר יום השישי ומתחיל יום השבת.

השכינה במערב: בספר טעמי המנהגים (הערות סימן

שפתח בצד אחר לצפון או לדרום, אין ענין להסתובב לצד מערב, אלא צריך להסתובב לכיוון הפתח.

האבלים מגיעים מהדלת: כתב **בטעמי המנהגים** (קונטרס אחרון לטעמי המנהגים שייך לסימן רסד עמוד 86) בשם **ספר תולדות מנחם**, והוא **בסידור הגר"א** (קבלת שבת ביאור בואי בשלום הגהה ה), לפי שבכל השבוע לא כולם נמצאים בבית הכנסת שטרודים במלאכתם, ואין יודעין מהתוגה ומהשמחה אשר בעיר, לזאת בכדי שידעו שיש אבל בעיר לנחמו, הופכין פניהם קודם קבלת שבת לצד הפתח שבמערב ששם יושבין האבלים, כדי לראות את האבל וידעו לנחמו.

ונחלק **האגרות משה** (שם) על הטעם שהוא בשביל האבלים, והתבטא שזה הטעם אינו כלום.

מנהג למעשה: ולדעת **האז נדברו** (חלק ב סימן ו) צריך להפוך פניו לכיוון הפתח, ויושבי הצפון שמתפללים לדרום ובשעת 'בואי בשלום' הופכים את פניהם לצפון, אם הפתח אינו בכיוון צפון, אינו מנהג נכון שאינו לא כמו השיטה שהעיקר מערב, ולא כמו השיטה שהעיקר לכיוון הפתח, ולכן צריך לצדד קצת לכיוון הפתח, ואם הפתח אינו רחוק מהצפון אפשר להסתובב לכיוון צפון.

וחידש **בשו"ת בצל החכמה** (חלק ג סימן סה), וכעין זה כתב **במשניות והנהגות** (כרך א סימן רפה), שדברי האריז"ל להתפלל לכיוון מערב, נאמר דווקא לפי מנהגם שהיו יוצאים לשדה לומר קבלת שבת בזמן השקיעה ממש, וניכר לפניו שקיעת השמש המכרזת על בוא השבת, לכן ראוי להפוך את פניו בזמן קבלת השבת לצד מערב, כי שם השקיעה, שבה תלוי הרגע של קבלת תוספת קדושת השבת.

אבל לפני מנהגו שמתפללים בבית הכנסת, ואין מקבלים שבת ברגע השקיעה, אלא באים להראות בנפשנו שמקבלים את השבת כמו שמקבלים אדם חשוב, בזה לא חייבים להסתובב לצד מערב, ולכן אם עומד במזרח ירושלים ומתפלל למערב העולם, צריך בשעת אמירת 'בואי בשלום' להסתובב לצד הדלת, לעורר את מחשבתו ולהראות בנפשו, שעכשיו באמירה נכנס אלינו שבת קודש, ומתווסף נפש יתירה ותוספת קדושת השבת, ומה שכתב הפרי מגדים לצד מערב, עיקר כוונתו לצד הפתח, אלא שבמדינות אירופה שמתפללים למזרח, הפתח היה במערב.

והוסיף בהשמטות, שאם מתפלל לצד צפון או לצד דרום, ויש לו כבר התעוררות הנפש, בכך שסובב לצד מערב, מספיק להסתובב למערב ולא צריך להסתובב לדלת. אבל במתפלל לצד מערב אם יישאר על עומדו, תחסר לו ההתעוררות לתכונה וכוונה זו, ולכן צריך להסתובב לדלת.

ולפי זה כתב **הגר"א אברהם דויטש שליט"א**, (שו"ת פסקי הלכות בד' חלקי שו"ע חלק א עמוד סח), לגבי המנהג בעיר מעלה אדומים היושבת ממזרח ירושלים, ומתפללים לכיוון

ולדעת **הגר"א אבגדור נבנצל שליט"א** (תשובות אבגדור הלוי או"ח עמוד רסו) צריך לעמוד לכיוון מערב ויאמר 'בואי בשלום'. אמנם באופן ההציבור פונה לכיוון שאינו נכון, אין ליחיד לשנות ממנהג הציבור, אלא יפנה כמותם, ויאמר בלי להתבלט לפני הציבור ואחרי הציבור כאשר עומד לכיוון הנכון.

ויש לדמות לכאן מה שכתב **המשנה ברורה** (סימן צד ס"ק י), בית כנסת שארון הקודש לצד דרום העולם וכולם מתפללים לצד ארון הקודש, אף שהוא שלא כהוגן, מכל מקום הבא להתפלל שם יתפלל לצד שהציבור מתפלל, אך יצדד פניו למזרח.

ומנהג **הגר"ח קניבסקי זצ"ל** (אלא עמוד קז) שפנה באמירת 'בואי בשלום' לצד מערב, למרות שלא היה כנגד הפתח, כמו שרואים בתמונה המצורפת שצולמה בביתו נאווה קודש. והורה הגר"ח (אשי ישראל פרק לו ס"ק לב) שגם המקבל שבת ביחידות, צריך לסובב פניו בשעת אמירת 'בואי בשלום'.

4. לכיוון הפתח

אדם חשוב מגיע מהדלת: לדעת **הערך השולחן** (סימן רסב סעיף ה), **הגר"ר ניסים קרליץ זצ"ל** (חוט שני שבת חלק ד פרק פב עמוד ג), **הגר"ר ישראל יעקב פישר זצ"ל** (הליכות אבן ישראל שבת חלק א עמוד פא), **הגר"ר יוסף ליברמן זצ"ל** (משנת יוסף הלכות בית הכנסת סימן מא), **הגר"ח בנימין יהושע זילבר זצ"ל** (אז נדברו חלק ב סימן ו), **הגר"ר משה שטרנבוך שליט"א** (תשובות והנהגות כרך א סימן רפה), על פי הפשט עיקר הענין הוא להסתובב לכיוון צד הפתח, כקבלת פני המלך שמגיע דרך הפתח, ובודרך כלל באירופה היה ארון הקודש ופני בית הכנסת לצד מזרח, והיו מתפללים לכיוון מזרח, ודלת הכניסה היתה בצד מערב, ולכן הוזכר באחרונים שמתבובבים לצד מערב, ואין הכי נמי במקום

הגר"ח קניבסקי זצ"ל באמירת בואי בשלום נעמד בחלון ביתו והופך פניו לכיוון מערב

6. מנהג הרבנים

פניו למזרח: רב שיושב במזרח ופניו למערב, מה יעשה כשהציבור אומר 'בואי בשלום', שהרי בין אם פונים למערב ובין אם פונים לכיוון הדלת, מכיון שהוא כבר פונה לאותו הכיוון, לא יהיה ניכר שהוא פונה לכיוון שבת המלכה.

מנהג הג"ר **ניסים קרליץ זצ"ל** (עדות נכדו הג"ר מנחם קרליץ ותלמידיו לרבני הילכתא), והגרש"ז **אויערבאך זצ"ל** (עדות נכדו הג"ר אהרן גולדברג לרבני הילכתא), והגר"ש **אלישיב זצ"ל** (עדות נכדו הג"ר אריה אלישיב לרבני הילכתא), שהיו יושבים ופניהם לכיוון הפתח, ונעמדו ואמרו 'בואי בשלום' ללא שום היכר נוסף.

והגרש"ז **אויערבאך** כאשר סיים לומר בואי בשלום, נשאר לעמוד ופניו למערב, ולא הסתובב לכיוון מזרח. והגר"ש **אלישיב** כשאמר 'בואי כלה' הראשון היטה ראשו מעט לכיוון מערב, וב'בואי כלה' השני היטה ראשו מעט לכיוון ארון הקודש שהיה לשמאלו, ושוב לא הסתובב עוד. והגר"נ **קרליץ**, כמדומה שבאמירת מזמור שיר ליום השבת הסתובב לכיוון ארון הקודש.

פתרון מחודש היה נוהג **הגר"צ דינור רב קהל עדת ישראל** (מנהגי מהר"צ ה"ו שבת קודש עמוד כה), כאשר היה יושב ופניו לקהל, בבתי הסמוכים ל'בואי בשלום', קם והסתובב עם פניו למזרח, וכך ב'בואי בשלום' הסתובב למערב.

7. הכיוון ב'בואי כלה'

שמאל וימין: מבואר ב**סידור בית יעקב** (לרבי יעקב עמדין בביאור בואי בשלום) בשם **אבוי החכם צבי**, שבאמירת 'בואי כלה', בפעם הראשונה היה שוחה לצד שמאל שהוא כנגד ימין השכינה, ובפעם השנייה היה שוחה לצד ימין שהוא כנגד שמאל השכינה.

[לכאורה אם לא מסתובבים לכוון מערב, אין ענין לפנות קודם לצד שמאל, שהרי אינו לצד השכינה].

ימין ושמאל: ולדעת **קצות השולחן** (סימן עז סעיף ב) **והבן איש חי** (שנה ב פרשת וירא) על פי **האריז"ל**, קודם פונים לצד ימין ואחר כך לצד שמאל.

והרחיב בזה **בטעני גבריאל** (הלכות נישואין א עמוד קכח) בביאור הנהגים הסתובב לצד ימין, והנהגים הסתובב לצד שמאל.

מנהג **הגר"ש פישר זצ"ל** (הליכות אבן ישראל שבת חלק א עמוד פא), כשאמר 'בואי כלה' בפעם הראשונה היה כורע בראש כלפי הפתח, וחוזר דרך ימינו לצד מזרח, ואומר פעם ב' 'בואי כלה', בכריעת הראש כלפי מזרח.

ומנהג **כ"ק האדמו"ר משומרי אמונים זיע"א** בעל החוקי חיים, כשאמר ג' פעמים 'בואי כלה', השתחוה לצד ימין, ואחר כך לצד שמאל, ולנגד פניו, תוך כדי אמירת 'בואי כלה', וכשהסתובב למקומו אמר 'לכה דודי'.

מערב ובאמירת 'בואי בשלום' מסתובבים למזרח ששם פתח בית הכנסת, והסיק שאפשר להמשיך את המנהג להסתובב לכיוון ים המלח. ומכל מקום מן הראוי כאשר חוזרים לצד מערב, ואומרים מזמור שיר ליום השבת, שיכוון לקבל פני שבת המלכה, כמו שכתב האריז"ל שצריך לעמוד לצד מערב בשעת אמירת מזמור שיר ליום השבת.

נגלה ונסתה: ולדעת **הג"ר יעקב הלל שליט"א** (מקבציאל ג) בהוראות ליהודי אוסטרליה, על פי הסוד צריכים להישאר לעמוד למערב, ומוכיח כן מלשון **הבן איש חי** (וירא שנה שניה) שהתפלל למערב ולמרות זאת כתב לעמוד לכיוון מערב, אבל על פי הפשט צריך לפנות לכיוון הדלת, ואם הדלת אינה במזרח אין שום טעם לפנות למזרח ב'בואי כלה'.

הבדלי דינים: ולדעת **הג"ר יוסף ליברמן זצ"ל** (משנת יוסף סימן מא) המתפללים למזרח והדלת במערב, לכל הדעות יפנו למערב. וגם כאשר הדלת בצפון או בדרום, צריכים לפנות למערב לצד שכינה, וכמנהג העולם.

המתפללים לצפון או לדרום, כמו במירון, אם הדלת אחורנית יפנו לדלת, ואם הדלת בצד יכולים לפנות אחורנית כמנהג העולם, כי נחשב כהולך לקראת המלך. וגם אם יפנו למערב הוא טוב על פי סוד.

המתפללים למערב, אם הדלת מאחורה, יפנו לדלת, וגם אם הדלת בצד יפנו אחורנית, כדי לעשות מעשה כהולך לקראת המלך. ואם הדלת בצד ארון הקודש כמו בחלק משיטבלאך מאה שערים, יפנו אל הדלת, ואם הוא במערב בפינה יצדדו לדלת. ועיין שם ביאור חילוקי דינים אלו.

5. סיבוב של 180 מעלות

מנהג העולם: המנהג המקובל ברוב העולם, להסתובב תמיד 180 מעלות, גם במקומות שלא מתפללים למזרח, ואפילו כאשר הפתח אינו ממוקם בצד האחורי של מבנה בית הכנסת. וצריך להבין מה טעם המנהג, הרי אינו לא כשיטה של מערב ולא כשיטה של פתח.

ואולי הפשט שעיקר הענין בקבלת שבת לעשות מעשה של 'יוצא לקראת כלה', כמו מקבל פני אדם חשוב, שאומר 'בואו ונצא' למרות שאינו יוצא בפועל, ואומר 'בואי בשלום' להכנת הלב לקבלת תוספת קדושה של שבת.

וכן נוקט **הגר"ש דבילצקי זצ"ל** (פתח עינים החדש עמוד קטו, משנת יוסף הלכות בית כנסת עמוד רכב, ישורון קובץ מא) שהמנהג בצפת שמתפללים לכיוון דרום, ובקבלת שבת מסתובבים לאחוריהם דוקא. והביא בשם **הברכת אליהו** (מני) שבבית אל לא נהגו דוקא למערב. והוסיף כיוון שהסיבוב הוא רק מנהג, לכן גם במקומות שהמנהג אינו לפי הטעמים והכללים, הנח להם לישראל, אבל המתפלל בשדה או ביחידות ידקדק שיהיו פניו למערב כדברי האריז"ל.

פי אַשְׁמֶרֶת שַׁבַּת קָל יִשְׁמְרֵנִי

ממות לחיים: מעשה מופלא אירע בתקופת השואה האיומה בשנת תש"ג. הכיבוש הנאצי היה בעיצומו, מעל 3 שנים שהנאצים שלטו בצרפת, אולם בית הכנסת הגדול בעיר ליון שבצרפת המשיך לפעול, והתקיימו בו מניינים כסדרם.

בערב שבת אחת, החליטה המיליציה של העיר ליון שהיתה ידועה בשם 'גודי ההלם של ממשלת וישי' שפעלו לטובת הנאצים ימ"ש, להפסיק את תפילות היהודים, ולהרוס את בית הכנסת.

וכך סיפר רב בית הכנסת ששרד בהשגחה מופלאה את המלחמה האיומה, במהלך קבלת שבת נכנס לבית הכנסת בחשאי אחד מחברי המיליציה ועמד בסוף הבית כנסת, ובידי 3 רימוני יד, שניות ספורות לאחר שנכנס לבית הכנסת משך את ניצרות הרימונים והתכוון להשליכם לתוך קהל המתפללים ולהמלט מיד החוצה.

אולם המראה באותו רגע השבית אותו מפעולה, כאשר כל הקהל כאחד עמדו לקראת אמירת 'בואי בשלום' והסתובבו לכיוונו, מרוב פחד ובהלה שגילו אותו ובאים להורגו, החייל קפא על עומדו בעינים קרועות לרווחה, והרימונים נפלו מידיו במקום בו עמד, בעודו נס על נפשו. כתוצאה מהפיצוצים נפצעו מספר מתפללים מהרסיסים, אבל ברוך ד' לא היו הרגומים.

מתפללי בית הכנסת ניצלו ממות לחיים, בזכות קיום מנהג ישראל להסתובב בשעת אמירת 'בואי בשלום' לקבל פני שבת מלכתא (ברכי נפשי, האמנתי ואדברה להגר"מ טולידאנו עמוד 520-519, פאר התורה להגר"י אלול עמוד 677).

עולם הפוך ראיתי...

איפכא מסתברא: בית הכנסת אנשי ספרד (באנגלית: Anshei Sfarad Of Boro Park, בידיש: ספרדישע שול), הוא מבתי הכנסת הראשונים וההיסטוריים בבורו פארק, בית הכנסת ממוקם בפינת הרחובות של השדרה ה-14 והרחוב ה-45, בית הכנסת נוסד בשנת תרע"ה, בשנות ההגירה הגדולה של מאות אלפי יהודים מאירופה לארצות הברית.

בשנותיו הראשונות היה הבית הכנסת מרכזי בעיר רוב היהודים התפללו בו, משנוצר חיכוך בין היהודים שומרי השבת לבין אלו שאינם, הקימו קבוצת יהודים את 'בית הכנסת שומרי שבת' שיועד למתפללים שומרי שבת בלבד.

בנוסף להיכל בית הכנסת הגדול, יש בבית הכנסת שטיבלאך פעיל כל ימות השנה, עם מניינים גדולים ומכובדים מסביב לשעון, ניתן לראות מנייני מתפללים מכל הסוגים והעדות יחד שבטי ישראל, וגם משולחים שהגיעו מארץ הקודש.

דא עקא, בזמנו כאשר בנו את בית הכנסת, בשל שיקולים שונים, בנה ארון הקודש לכיוון מערב, כאשר באמת כיוון התפילה הנכון הוא לכיוון מזרח.

ויש לעיין מה הדין הלכה למעשה כאשר נמצאים שם, וכל הקהל מתפללים לכיוון מערב, האם היחיד שמגיע לשם צריך להתפלל

לכיוון מזרח או לא, ומה יעשה באמירת 'בואי בשלום', האם יסתובב עם הציבור לצד מזרח, או שימשיך לעמוד לכיוון מערב. מי יש לו מידע בנושא, נשמח לקבלו לזיכוי הרבים.

משיב כהלכה

הפרס השבועי 100 שקל מזומן
הזוכה הפרס גיליון 465 בסך 100 שקל מזומן
הבה"ח משה נחמיה ליכטנשטיין הי"ו
שיבת 'מעייני החכמה' סלזסטון

שאלה: לאיזה כיוון צריך לפנות בשעת אמירת 'קידוש לבנה' ומדוע?

ביאור ומקורות: לכיוון ירושלים, לצד מזרח, לצד מערב, לכיוון הלבנה, לאיזה צד שרוצה? ולאיזה צד יכרע ב'עלינו לשבח' באמירת ואנחנו כורעים?

גמ' (סנהדרין דף מב.), מסכת סופרים (פרק יט הלכה י), שו"ע ומשנ"ב וביאור הלכה (סימן תכו סעיף ב), יסוד ושורש העבודה (שער ט פרק א), לבושי מרדכי (מהדורה חדשה קיז), בצל החכמה (חלק ג סימן סד), הלכות חג בחג (עמוד רעח), מעשה איש (חלק ז עמוד קמ), ארחות רבינו (חלק א עמוד שכו), אבן ישראל (פרק נג אות ח), תשובות והנהגות (כרך א סימן רב).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, כל השולח תשובה נכונה, בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), יכול לזכות הפרס. בחירת הזוכה על דעת רבני הילכתא ולפי החלטתם הבלעדית. התשובות המובחרות יושלו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

- ניתן להגיש תשובות באחת מהאפשרויות הבאות.
- קו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
- עמדות 'נדרים פלוס' לקהילות, קופת 'הילכתא' - 'ענוק הפשוט'
- חדר 'קול הלשון', שיבת מיר ירושלים, ישיבת 'הילכתא'
- בפקס מספר 6507823-1532
- במייל 5047867@gmail.com

זכות התורה תעמוד לרפואת
הג"ר שמחה דוד בן מינה הי"ו
לרפואה שלימה בתוך שאר חולי ישראל

דינים העולים

- בואו ונצא: צריך לקבל פני שבת כמקבל פני אדם חשוב, וכיוצא לקבל פני המלך והכלה, וילבש בגדיו הנאים וישמח בביאת השבת.
- קבלת שבת: למנהג האריז"ל יוצאים חוץ לעיר ואומרים קבלת שבת בשדה בסוד 'חקל תפוחין קדישין'. למנהג הכנסת הגדולה יוצאים רק מהבית לחצר. למנהג העולם שהובא בפרי מגדים אומרים קבלת שבת בתוך בית הכנסת, ובאמירת 'בואי בשלום' הופכים פניהם למערב.
- לצד מערב: הטעם להפוך למערב, כי שם יזכר שקיעת החמה וקניסת יום השבת, ועוד שהשכינה במערב, ועוד שמעלין את הנשמות הנדחות שבמערב.
- לצד הפתח: הטעם להפוך לכיוון הפתח, כדי לקבל פני השבת, קבלת פני אדם חשוב שמגיע דרך הפתח. ויש מוספים טעם כדי לנחם את האבל שיושב במערב, ויש דוחים טעם זה.
- היושבים בדרום ובצפון: המתפללים לצד דרום העולם כמו בצפת ומירון, וכן המתפללים לצפון העולם, נחלקו המנהגים, יש אומרים שישתובבו לכיוון מערב, ויש אומרים שישתובבו לכיוון הפתח.
- היושבים במזרח: המתפללים לצד מערב העולם, צריכים להפוך פניהם לכיוון הפתח, או לא להפוך כלל, ומנהג העולם בכל אופן להפוך 180 מעלות.
- בואי כלה: באמירת 'בואי כלה', יש אומרים לשחות קודם לשמאלו לימין השכינה ואח"כ לימינו לשמאל השכינה, ויש אומרים קודם לימינו ואח"כ לשמאלו. ויש שנהגו לשחות פעם אחת לכיון הדלת, ופעם שניה לכיון ארון הקודש.

נושא הגיליון הבא:

הכיוון ב'קידוש לבנה'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הונצח לעילוי נשמת

האשה הצדקנית מרת ברכה שושנה רייזל בת הר"ר בן ציון הורביץ ע"ה
נלב"ע כ"ח טבת ת.נ.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשוט
- שיעורים יומי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא

מענה אנושי: 02-5350-535 פקס: 02-6507-823

קבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...